

“SITORA” SAYYOHLIK FIRMASI TARIXIGA BIR NAZAR

*Murodov Halim Salimovich, Buxoro davlat pedagogika instituti
“Ijtimoiy fanlar” kafedrasi dotsenti, (PhD)*

A LOOK AT THE HISTORY OF “SITORA” TOURISM COMPANY

*Murodov Halim Salimovich, Associate Professor of the Department of
“Social Sciences” of the Bukhara State Pedagogical Institute, (PhD)*

ВЗГЛЯД НА ИСТОРИЮ ТУРИСТИЧЕСКОЙ КОМПАНИИ “SITORA”

*Муродов Халим Салимович, доцент кафедры “Общественные
науки” Бухарского государственного педагогического института,
(PhD)*

Annotatsiya: Mazkur maqolada Samarcand shahrida turizm sohasining rivojlanishi, “Sitora” sayyohlik firmasining tashkil etilishi, korxonaning sayyoohlarni ko‘proq jalb etish borasida ijobjiy burlishga turtki bergen chora-tadbirlari shuningdek, “Sitora” firmasi turistik faoliyatidagi muhim o‘zgarishlar hamda muammolari masalalari tahliga tortilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbek turizm, turistik firma, “Sitora”, mehmonxona, Ipak yo‘li, “Aziya Eyr”, eksport, Samarcand Deklaratsiyasi, Tolyatti, Ko‘ksaroy.

Abstract: In this article, the development of the tourism sector in the city of Samarkand, the establishment of the tourism firm Sitora, the measures of the enterprise that gave impetus to a positive turn in terms of attracting more tourists, as well as the issues of significant changes and problems in the tourism activities of the company “Sitora” were criticized.

Keywords: Uzbek tourism, travel company, “Sitora”, hotel, Silk Road, export, “Aziya Eyr”, Koksaroy.

Аннотация: В данной статье были проанализированы вопросы развития сферы туризма в городе Самарканд, создание туристической фирмы “Sitora”, меры предприятия, способствовавшие позитивному повороту в привлечении большего количества туристов, а также важные изменения и проблемы в туристической деятельности фирмы “Sitora”.

Ключевые слова: узбекский туризм, туристическая компания, “Ситора”, гостиница, Шелковый путь, экспорт, “Азиат Ер”, Тольятти, Коксарой.

KIRISH. Mustaqillikni qo‘lga kiritilishi bilan ming yillik moddiy-madaniy meroslarga ega bo‘lgan O‘zbekistonda ko‘p yillar davomida e’tibordan chetda qolgan sayyohlik sohasiga qiziqish kun sayin orta boshladi. 1990-yillar boshidagi iqtisodiy inqirozni og‘ir ta’sirini yengib o‘tish hamda boshqa sohalar qatori sayyohlik tizimini ham qayta tashkil etish jarayonini amalga oshirish bosqichlari kun tartibidan o‘rin olgan edi. Turizmning jahondagi

ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi ta’sirining o‘sib borishi O‘zbekiston hukumatining ham e’tiborini torta boshladi, chunki u nafaqat yangi ish o‘rinlarini yaratish imkonini bergen, balki xorijiy valyuta ishlab topish vositasi ham bo‘lgani ayni muddao edi. 1992-1995-yillarda O‘zbekistonda 65ta turizm sohasida faoliyat ko‘rsatuvchi litzenziya olgan sayyohlik firmalari mavjud bo‘lib, bu borada respublikadagi boshqa viloyatlarni solishtiradigan bo‘lsak,

<https://orcid.org/0000-0001-5564-8531>

e-mail:
murodovhalim645@gmail.com

Toshkentda 51ta, Samarqandda 9ta, Buxoroda 1ta, Xorazm viloyatida 2ta, Andijon va Farg'onada 1tadan turizm sohasida faoliyat ko'rsatuvchi litsenziya olgan sayyohlik firmalari faoliyat yuritgan[1]. 1994-1995-yillarda amalga oshirilgan turizm sohasidagi xususiyashtirish jarayoni "O'zbekturizm" MK tarkibidagi mintaqaviy bo'limlarda ham ijobjiy tendensiyani boshlab berishi natijasida sohada tadbirkor va shijoatli, keng qamrovli ishlar olib borish tajribasiga ega bo'lgan sayyohlik tashkilotlari va ularning zamonaviy fikrlaydigan kadrlarini yetishib chiqishiga sharoit yaratdi. Shu jumladan mazkur yillarda tashkil topgan turistik firmalar faoliyatini tahlil qilganimizda, sayyohlik yo'nalishida samarali faoliyatni olib borgan Samarqand shahridagi "Sitora" firmasi ayniqsa katta e'tibor qozonganini arxiv va davriy matbuot nashrlari orqali tahlil qilindi.

ASOSIY QISM. "Sitora" firmasi 1994-yil yanvarda Samarqand shahar hokimyatining qarori bilan tashkil topgan. "O'zbekturizm" milliy kompaniyasi mintaqaviy bo'limiga qarashli bo'lib, faoliyat davrida Turkiya, Pokiston, Xitoy, Birlashgan Arab Amirliklari, Isroil, Hindiston, Olmoniya, Tailand, Malayziya, Singapur. Angliya kabi juda ko'p mamlakatlarga xalqaro sayohatlarni tashkil etgan. "Sitora" firmasi jamoasi asosan o'z ishini puxta biladigan, suyagi turizm sohasida qotgan xodimlardan iborat edi. Ularning sa'y-harakatlari, ishbilarmonligi va fidoiyligi bois o'tgan qisqa muddatda firma jahon turizmi aloqalarida o'z o'rnni topdi. Buning isboti sifatida shuni alohida ta'kidlash joizki, 1994-1995-yillarda firma dunyoning istalgan mamlakati yoki shahriga sayohat uyuştirish imkoniyatiga erishgan edi. "Sitora" firmasi o'z faoliyatida bozor raqobatiga ijodiy yondashuvlarni joriy etdi. Jamoada 12 nafar xodim ish o'rni bilan ta'milngan bo'lib, ular asosan 2 guruhgaga bo'linadi. Birinchi guruhgaga turizm bilan shug'ullanuvchi Marat Devushev rahbarlik qilsa, ikkinchi guruhgaga tijorat ishlari bo'yicha Bashorat Hamroyeva boshchilik qilib, turistik jarayonlarni tashkil etishgan. "Sitora" firmasining bu guruhlardagi har bir xodimi vazifasi hamda mas'uliyati aniq belgilab berilganligi tufayli ishlarning barchasi qat'iy reja va tartib asosida olib borilishiga imkon yaratgan. Shu bois "Sitora"

firmasi faoliyatida doimiy izlanish natijasida ilg'or tajribalar, chet el turizmining an'analari, xalqaro ishonchli hamkorlar bilan aloqlar kengayib borgan. "Sitora" firmasi faoliyatining dastlabki davrida ya'ni, 1994-yilning birinchi choragida 20 million 95 ming so'm daromad qilib, ishni muvaffaqiyatli boshladi. Firma o'zining asosiy turistik faolyatidan tashqari sayohat bilan birga tijorat ishlari bilan ham "Elegiya" deb nomlangan qahvaxona ham ochgan bo'lib, bu yerda Samarqand aholisi va mehmonlar hordiq chiqarish, muzqaymoq, turli milliy va Yevropacha ovqatlar tanovul qilishlari, har xil ichimlik-sharbatlarlar iste'mol qilishlari yo'lga qo'yilgan[2]. Firmaning asosiy faoliyati turizm hisoblanganligi bois sayohat sohasidagi ishlar tobora rivojlanib, xalqaro aloqalari kengayib bordi. Dastlab Turkiyaga sayohatlar uyuştirdik. Hozir ham har hafta ikki gruppa sayohatchilar Turkiyaning Istanbul shahriga haftasiga bir marta, Pokistonning Karachi shahriga, Birlashgan Arab Amirliklarining Dubay shahriga, Hindistonning Dehli shaharlariga, Xitoyning Pekin shahriga, Tailandning Bangkok, Patayya shaharlariga, Olmoniyaning Frankfurt va Mayne shahriga, Angliyaning London shahriga, Isroiuning Tel-aviv shahriga, shuningdek Malayziya, Singapur mamlakatlariga sayohatlarni tashkil etishni yo'lga qo'ydi. "Sitora" firmasi bozor iqtisodiyting murakkab kechayotgan o'sha davr sharoitida mahalliy turistik tashkilotlar bialn hamkorlikda ish yuritgan holda faoliyatini yanada kuchaytirdi. Ayniqsa, firmaning "Aziya Eyr" xalqaro hissadorlik kompaniyasi bilan hamkorlikdagi faoliyati ikki tomon uchun ham foydali bo'lganligini ko'rishimiz mumkin. "Aziya Eyr" xalqaro kompaniyasining xalqaro maydonda o'ziga xos tashabbusi va nufuzi katta ekanligi ham "Sitora" firmasi uchun foydali bo'lib, ulardan xalqaro turizm sohasidagi yangiliklar va tajribalarni o'rgandi hamda hamkorlikda charter reyslar tashkil etib, Suriya, Turkiya, BAAga sayohatlar uyuştirildi. Kompaniyalar bilan o'zaro hamkorligi yanada kengaytirish rejalarimiz davom ettirilmoqda. "Sitora" firmasi qisqa muddatda Samarqand viloyati va shahri aholisi e'tibori qozona oldi. "Sitora" firmasi har bir sayohatchining hujjatlarini tayyorlashga amaliy yordam ko'rsatish, guruh jamlangach, toki samolyot belgilangan

manzilga uchib ketgunga qadar bo‘lgan barcha tashvish-u yumushlarni o‘zi hamkorlar orqali hal qilishi va turistlar sayohatdan qaytib kelgach esa xoh Samarqand, xoh Toshkent aeroporti bo‘lsin, hamma joyda transport xizmati tashkil etilgan. “Sitora” firmasi agar sayyoohlар tunda qaytib kelsa, uyuylariga eltilib qo‘yishni ham o‘z zimmasiga olar edi. Hatto, Urgut yoki Nurobod tumanlarida istiqomat qiluvchi sayyo Hatchilarni manzillariga yetkazib qo‘yish ishlari amalga oshirilgan. Albatta, bu jihatlar mahalliy sayyoohlarning firma xizmatlariga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qilgan. Firmaning boshqa turistik tashkilotlardan farqi yana shundaki, sayyoohlар qaysi mamalakatga borishmasin, ularning talab-istaklari asosida mehmonxonalar tanlanadi, sayohat marshrutlari belgilanadi. Chet ellarda eng tajribali gid-tarjimonlar hamrohligi ta’milanishi ham xorijiy firmalar bilan shartnomalarga qat’iy rioya etilayotganligidan dalolat beradi. “Sitora” firmasi qishloq aholisiga ham xizmat ko‘rsatishni yo‘lga qo‘yib buning uchun tuman markazlari o‘zining filiallarini ochishni boshlab yubordi. Jumladan, Nurobod tумани hokimiyat bilan kelishib, bu yerda “Sitora” firmasi turizm bo‘limi ochildi. Nurobodning o‘zida sayyoohluk guruhlar tashkil etilib, firma shu joyning o‘zida xizmat ko‘rsatishni boshlab yubordi. Keyingi qadamlarda Kattaqo‘rg‘on va Urgut shaharlarida ham sayyoohluk bo‘limini ochish rejaliyi yakuniga yetgan. Mahalliy hududlarda bo‘limlarning ochilishi tuman va qishloq aholisi uchun ham juda qulay sharoitlar yaratilishiga olib keldi.

Zamonaviy turizm yangiliklarini joriy etishda faol bo‘lgan “Sitora” firmasi Samarqand shahrini sayyo Hatchilar shahriga aylantirish uchun xorijiy sayyoohlар e’tiborini qozonadigan va qiziqishini orttiradigan xizmatlar va o‘ziga xos obyektlarni bunyod etishga ham qiziqishlari katta bo‘lgan. Masalan, Registon maydonida 50-60 metr balandlikka ko‘tariladigan havo shari o‘rnatsa, har qanday sayyoohl valyuta – dollar evaziga unga chiqib, yuqorida Samarqand shahrini tomosha qilib zavq olishi rejasiga mavjud bo‘lib, havo sharini ishlatish uchun esa bitta mutaxasisni “Sitora” firmasiga ishonib topshirishsa, har jihatdan qo‘llab-quvvatlashga tayyor ekanliklarini firma rahbari

Jamshid Nasrullahov o‘z chiqishida taklif sifatida bildirib o‘tgan[3]. Bu taklif sayyoohlarni Samarqandda ko‘poq vaqt davomida olib qolishga va bu boradagi daromadni oshirishga xizmat qiladigan zamona viy yangicha xizmat turlaridan biri edi. Bu tashabbus yuqori tashkilotlar va shahar hokimiyatining e’tiborsizligi tufayli yana ancha yillar amalga oshmay qolib ketdi. Bu Samarqand turizm sohasida foydalanimay kelayotgan imkoniyatlardan biri edi. Bu borada jahoning rivojlangan davlatlari amaliyotini tahlil qiladigan bo‘lsak, xorijiy sayyoohlarning o‘rtacha bo‘lish muddatini uzaytirish borasidagi holat rivojlangan sayyoohluk mamlakatlarida 1992-yilda xorijiy sayyo Hatchilarning o‘rtacha sayohat muddati quyidagilarni tashkil etadi: Avstriya 4,9; Fransiya 7,1; Turkiya 8,3; Ispaniya 11,4; Isroil 20 tun. Xorijiy sayyoohlarning O‘zbekiston Respublikasida sayohat muddati 1992-yilda o‘rtacha 2-3 tunni tashkil etar edi[4]. Bundan ko‘rinib turibdiki, bu omilni kengaytirish katta ahamiyat kasb etib, sayyo Hatchilarning ko‘proq O‘zbekistonda olib qolish orqali turistlardan keladigan daromadni oshiribgina qolmasdan, shu orqali soha bilan bog‘liq tarmoqlarni rivojlanirish shuningdek, yangi turdag'i ishlab chiqarish korxonalarini barpo etishga ham, zarurat ham tug‘diradi. Milliy sayyoohluk tizimini barpo etishda har tomonlama mukammal hamda qadriyatlarga tayangan xizmat ko‘rsatish sohasini yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyat kasb etadi. Ko‘rsatiladigan qo‘shimcha xizmatlar sohasini kengaytirish borasidagi xorijiy tajribalar shuni ko‘rsatadiki, turistik majmua tuzilmalarida foyda olishning asosiy manbai sayyoohlarga qo‘shimcha xizmat ko‘rsatish hisoblanadi. Qo‘shimcha xizmat ko‘rsatishdan tushumlar sohada olinadigan umumiy daromadning 50% tashkil etadi. O‘zbekiston Respublikasida 1993-yilda qo‘shimcha xizmatlardan tushumlar valyuta daromadlarida 1% dan oshmadi[5]. Mustaqillikning dastlabki yillarida yuqoridagi muammolar va iqtisodiy yetishmovchilikning kuchayishi bilan O‘zbekistonga keladigan sayyoohlар soni kamayib, sayyoohlarni chet elga jo‘natish esa ko‘payganligi iqtisodiy samara bermasligi tufayli bu borada islohotlarni amalga oshirishni taqozo qildi. Turizm sohasida o‘tkazilgan

tajriba hamda jahon amaliyotii sayyoohlarni jo‘natish va qabul qilish o‘rtasida quyidagi nisbatni, ya’ni 70:30% qariyb mukammal deya dalolatlaydi. 1990-yillar boshida O‘zbekiston Respublikasida ushbu ko‘rsatkich 40:60%-ni tashkil etdi, ya’ni mamlakatdan sayyoohlilik maqsadlarida 60 ming fuqaro xorijga chiqqan bo‘lsa, xorijdan 40 ming sayyoh bu yerga keldi[6]. “Sitora” firmasi asosan O‘zbekiston fuqarolarini xorijiy sayohatlarga yuyborish bilan shug‘ullanib, bu borada tashkilotning korxona va tashkilotlar, xo‘jaliklar, kichik korxonalar va birlashmalar hamda muassalar rahbarlari, sayohatsevar fuqarolar diqqatiga quyidagi shaharlar: London, Frankfurt na Mayne, Dehli, Agra, Pekin, Bangkok, Patayya, Dubay, Karachi, Istambulga bir haftalik sayohatlar uyuştirgan edi [7]. Ushbu sayohatlar tashkil etilishi jarayonida reklama va targ‘ibot ishlarini ham olib borishgan. Sitora turistik firmasi bu sohadagi asosiy faoliyat yo‘nalishi asosiy daromad, ya’ni xorijiy valyuta olib keladigan kirish turizmini emas, balki chiqish – xorijga sayohatlarni ko‘proq qo‘llab-quvvatlashga xizmat qilgan.

XULOSA qiladigan bo‘lsak, “O‘zbekturizm” MKning Samarqand mintaqavisi bo‘limida 1990 – yillar davomida turizm va ekskursiyalar sohasini inqirozli holatdan chiqarish uchun “O‘zbekturizm” boshchiligidagi me’yoriy-huquqiy hamda tashkiliy jihatdan chora-tadbirlar amalga oshirilishi natijasida yigirmaga yaqin turizm sohasidagi tashkilotlar hududiy byurolar, mehmonxonalar, kempinglar, turistik firmalar faoliyati yo‘lga qo‘yildi. Bu borada asosiy kamchilik mazkur hududda boshqa tarixiy markzalardagi kabi asosan tarixiy-madaniy turizm turining rivojlantirilishi asosiy o‘ringa ko‘tarilib, sohaning ziyorat, agroturizm, tog‘, sport, rekreatsion, etnografik, ov sayohatlari, an‘anaviy xalq bayramlari, doimiy ravishda turli tarixiy-madaniy tadbirlar, xalqaro forumlar va konferensiyalar, cho‘llarda ekstremal turizm, safari turizm, qishloq turizmi, turli sport turlari bo‘yicha xalqaro musobaqalar, ekoturizmni turistik mahsulot sifatida taqdim etish kabilar bo‘yicha aniq amaliy choratadbirlar, tizimli ishlar yo‘lga qo‘yilmadi yoki ilgari surilgan loyiham qog‘ozda qolib ketdi. Jumladan

“Sitora” firmasi tashabbuslari kabi loyiham. Tizimdagi kamchilik va muammolar ko‘p yillar davomida soha rivojiga salbiy ta‘sir qilgan holda yangi turistik mahsulotlar yaratilishiga, sayyoohlilar auditoriyasi va geografiyasining kengayishiga, yangi servis xizmatlarining joriy etilishiga hamda turizm sohasining mamlakat iqtisodiyotida strategik mavqeni egallashiga imkon bermadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zR MA,M-141-fond, 1-ro‘yxat, 8-ish,179-182-varaqlar.
2. Ham sayohat ham tijorat. Samarqand gazetasi,1994 -yil 4-iyun, №22-son.
3. Ham sayohat ham tijorat. Samarqand gazetasi,1994-yil 4-iyun, №22-son.
4. O‘zR MA, M-141-fond, 1-ro‘yxat, 38-ish, 52-varaq.
5. O‘zR MA,M-141-fond,1-ro‘yxat, 38-ish, 53-varaq.
6. O‘zR MA, M-141-fond, 1-ro‘yxat, 38-ish, 53-varaq.
7. Ham sayohat ham tijorat. Samarqand gazetasi, 1994-yil 4-iyun, №22-son.
8. Murodov, H. (2024). Buxoro turizmi xizmat korsatish sohasidagi ijobjiy o‘zgarishlar (2000-2016-yillar misolida). *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(12), 132-138.
9. Salimovich, M. H. (2024). Taraqqiyot va marifat uchun kurashganlar taqdiri.
10. Salimovich, M. H. (2024). Harakatlar strategiyasi davrida viza siyosati.
11. Salimovich, M. H. Buxoro turizmi xizmat ko‘rsatish sohasidagi ijobjiy o‘zgarishlar (2000-2016 yillar misolida).
12. Murodov, H. (2024). Buxoro turizmi xizmat korsatish sohasidagi ijobjiy o‘zgarishlar (2000-2016 yillar misolida). *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(12), 132-138.
13. Murodov, H., & Rabiyeva, Z. (2024). The fate of those who fought for development and enlightenment.*ModernScienceand Research*,3(5),840-843.
14. Murodov, H., & Sadriyev, M. (2024). Koreya tarixiga bir nazar. *Modern Science and Research*, 3(12), 817-822.